

kainat niçin yaratılmıştır?

Faruk YILMAZ

Yard.Doç.Dr., MEB Hukuk Múřaviri

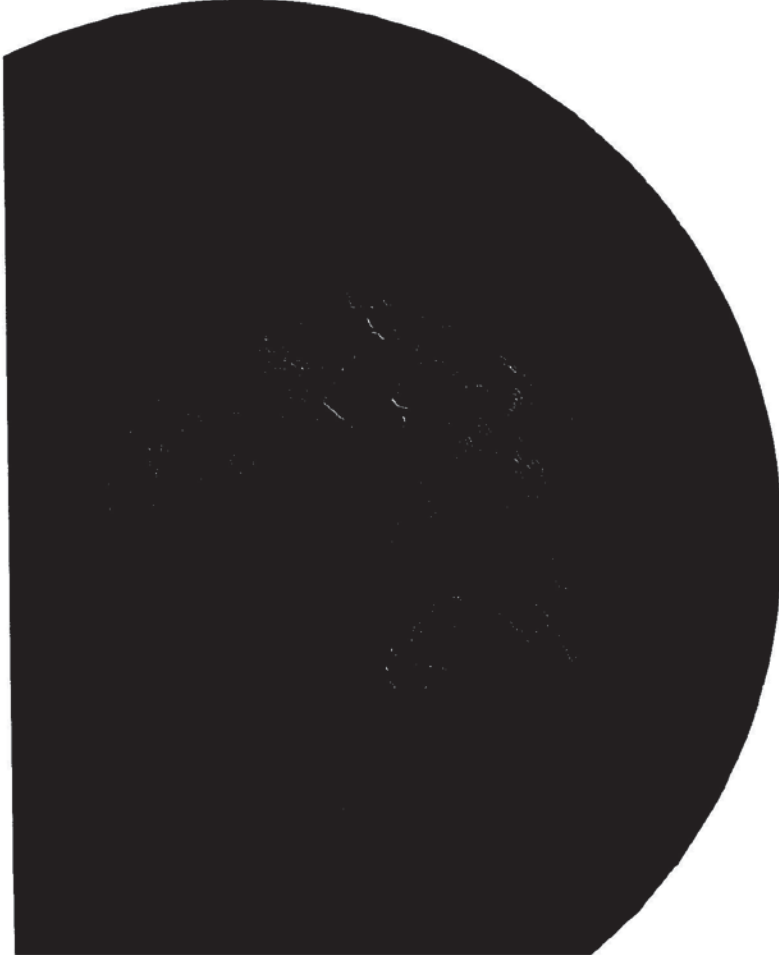
I. Tarihsel Giriş

Astronomi, kozmoloji ve kozmogoni konusunda İslâm dúnyasında yapılan çalışmaları çok kısa olarak zikrederek konumuza girelim:

XVII. yúzyıl başlarına dek astronomiye ilişkin çalışmalar çıplak gözle gözleme dayanıyordu. Astronomideki gelişmeler teleskobun bulunmasıyla deneysel nitelik kazanmış ve hızla gelişmiştir. Astronomideki bugünkü bilgilerimiz şüphesiz ki, eskisinden çok fazladır. Bu konudaki bilgilerimiz de her gün biraz daha artmakta, değişmektedir. Bugün pratik astronomi, gök mekaniği, astrometri, astrofizik, spektroskopik astronomi, kozmoloji vb. birçok bilim dalı astronomi ilimlerinin çeşitli yönlerini ele alır.¹

İslam vahyinin ortaya çıktığı devrede Yunan filozoflarının düşünceleeri ile M.Ö. 170 yıllarında ölen (İslam'da da Batlamyus olarak bilinen) Claude Ptoleme'nin düşünceleeri hakimdir.

Bu düşünceye göre dünya, evrenin merkezindeydi ve yıldızlar sistemi dünyayı evrelemiřti. Dünya sabitti ve 9 felek dünya üzerinde dönüyordu.

Aristoteles yoluyla gelen felsefede de gök sistemi böyle 9 gök tabakası ve bunları oluşturan akıllardan ibaretti. Bunlar soğan tabakaları gibi birbiri içinde küresel tabakalardı. Dünya evrenin merkezindeydi. İslam alimleri de bu görüşleri almışlar, bilhassa filozoflar zannımızca kültürel bir etkinlik nedeniyle bu görüşleri Kur'anî nasrlara uygulamaya çalışmışlardı. Daha sonra bu fikirler tefsirlere bile geçmiş, işlenmeye başlamıştı. Fakat sürekli değişken olan ve gerçekliği gözlem ile anlaşılabilir astronomik teorilere fazla bel bağlamayan alimler de yok değildir. Razi, Beydavî gibi alimler buna örnek gösterilebilecek kişilerdir. Hatta şu kadarını da söyleyebiliriz ki, bu basiretli alimlerin eserleri çok sonraki zamanlara bile ışık tutan niteliktedir.

Astroloji ve astronomi bilimleri her ne kadar Emevilerden halife Abdü'l-Melik b. Mervan zamanında başlamış ise de, özellikle Abbasî halifelerinden Me'mun (813-833)'un denetimi altında bu konuda yazılmış Hintlilerin *Siddhantas*, Sasanilerin *Zic-i Şahi* (555 yıllarında yazılmış) ve Batlamyus (Ptoleme)'un *El-Macisti* (*Almagest*) ve *Tetrabibles* adlı eserlerinin Arapça'ya tercümeleriyle hızlanmıştır. Kısa zamanda pek çok astronomi bilgini yetişmiş, hayli eserler verilmiş, bu konuda birçok yeni keşifler yapılmıştır.

Bağdat kentinin kuruluşunda astronomik hesapları onlar yapmışlardır. Abbasî devletinin ilk resmi astronomi bilgini Muhammed el-Fazari (öl: 777)'dir. Bu bilgin aynı zamanda Usturlab'ı da ilk icat eden kişidir. Bu tarihlerden sonra astronomi yaygınlaşmış, İslam dünyası çağdaşlarından çok ileride bir teknik ve düşünce ile birçok astronomi bilgini yetiştirmiştir.²

Batlamyus'un asılsız fikirlerine tenkitçi gözle bakan İslam astronomları bunları tenkitsiz kabul etmemek yerine gözlem yaparak bilgilerini yeniden düzenlemek yoluna gitmişlerdir. Bu suretle güneşin hareketlerini yeniden tespit etmişler. El Birunî (973-1053), Nasireddin Tusî (1201-1274), Ebu'l-Vefa (959-998), İbnu Heysem (966-1039) ve Ömer Hayyam gibi birçok alim, astronomide yepyeni esaslar, buluşlar ortaya koymuşlardır. Bunlardan bazılarını kısaca anlatalım:

Ebu Reyhan El-Birunî (973-1053): Hiç bir alet kullanmadan, uzun yıllar yaptığı gözlem hesapları sonu-

cunda astronomi bilimine pek çok yeni bilgi kazandırmıştır. O,

-Dünyanın yuvarlaklığını ilk defa ortaya atıp, ispatlamıştı.

-Dünyanın bir eksen etrafında dönmesini ve güneşin çevresini hesap sonucu ortaya koymuştur.

El-Ferganî: Güneş'in de gezegenler gibi, kendi ekseri etrafında döndüğünü, gezegenlerin birer yörüngeye sahip olduğunu ilk defa ortaya koymuştur. El Ferganî'nin "*Astronomi Unsurları*" adlı eseri defalarca Avrupa dillerine çevrilmiştir.

Nasireddin Tusî (1201-1274): Gezegenler ile diğer gök cisimlerinin hareketlerini ortaya koyan önemli açıklamalar ve teoriler ileri sürmüştür. Bu hususlarla ilgili 5 tane büyük eser vermiştir. 1259 yılında Azerbaycan'da bir gözlemevi kurulmuştur. Bu gözlemevine Irak, Suriye, Türkistan ve Çin'den isim yapmış

Yaratma eylemini inkar edip evrenin başlangıcını ezeli bir madde fikrine bağlamak mümkün değildir. Artık bilginler eski filozoflar gibi ezeli ve ebedî fikrini kabul etmiyorlar. Çünkü maddeye böyle bir şey izafe etmek bugünkü bilgilerimize göre mümkün değildir. Madde, en küçüğünden en büyüğüne kadar sürekli bir devinim içindedir. Bu devinim ezeli statikliği reddetmektedir. Zaten bugün için böyle statik bir teori de yoktur.

astronomi alimlerini toplayarak çalışmalarını sürdürmüştür. Bu gözlemevinde bizzat düşündüğü astronomi aletlerini yapmıştır. Bu gözlemevinde yapılacak gök cisimlerine ait astronomi cetvelleri, Kepler'in 1627 yılında yayınladığı astronomi cetvellerine kadar 368 yıl Avrupa gözlemevlerinde kullanılmıştır. Matematikteki buluşları dolayısıyla, bazı matematik kitaplarında kendisinden "Türk Öklid'i" diye bahsedilir.

Ebu'l Vefa: Ay'ın hareketlerindeki intizamsızlığı ilk ortaya koyandır.

El-Battanî (850-929): Güneş'in perel (günberi) noktasının devamlı değişkenliğine dair ilk bilgi veren astronomdur.

İbnu Heysem: Bağdat’da doğmuş ünlü bir astronomdur. *Kitab-ül Menazır* adlı ünlü eseri Kepler’e rehberlik etmiştir.

Ömer Hayyam: Yaşadığı devrin en ünlü matematik ve astronomi alimi idi. Ali Mazeheri’nin yakın zamanlarda yaptığı araştırmalarına göre bazı çevrelerde ona ilişkin olarak zevk ve eğlence düşkünü denilmesinin doğru olmadığı ortaya çıkmıştır. Genç yaşlarında astronomik gözlemler yapmıştır. 1074’de ünlü Bağdat Gözlemevi’nde müdürlük yapmıştır. İki yıldız arasındaki açısal uzaklığı ölçen esasları ortaya koymuştur. Takvim-i Celali adında bir takvimi, kendi çalışmalarını sonunda hazırlamıştır.

Kadıze-i Rumî (1337-1412): *Risale fil-Hesap* adlı eserinde astronomiye ait bilgiler ortaya koymuştur.

Uluğ Bey (1394 -1449): Kendi adına yaptırdığı gözlemevinde yaptığı gözlem ve hesaplar sonucunda elde edilen bilgiler, zamanındaki en yüksek değerdeki bilgiler idi.

Artı (+) ya da eksi (-) partiküllerden birinin eksik ya da fazla olması evrensel dengeyi sarsardı. Bu gerçek de yaratıcı gücün varlığı olmadan izah edilemez. Son olarak gerek galaksilerin, gerek yıldızların gerekse gezegenlerin yaratılmasında mevcut olan nizamı izah etmemiz gerekir. Öyle bir nizam (sistem) ki en ufak bir tesadüfe yer yok!...

1420 yılında Semerkant’ta yaptırılan gözlemevinde, gözle görülebilen bütün yıldızların durumu tekrar gözden geçirildi. Bu inceleme sonunda hazırlanan ve 200 yıldızın özelliklerini taşıyan katalog, Avrupa gözlemevlerinin uzun yıllar ilk müracaat kitabı olmuştur. Daha sonraları Uluğ Bey ile beraber Kadıze-i Rumi ve bunların da ölümü üzerine Ali Kuşçu tarafından hazırlanan ve 1018 yıldızın gökyüzündeki durumlarını bildiren *Zic-i Gürganî* adlı eser 1841 ve 1853 yılları arasında defalarca Avrupa dillerine çevrilmiştir.

Ali Kuşçu (Öl: 1474): Fatih Sultan Mehmed tarafından Semerkant’tan İstanbul’a çağrılan ünlü astronomdur. Osmanlı Türklerinde astronomi biliminin ilk üstadıdır. Astronomi ile ilgili kendisinin dört önemli eserinin yanında, yabancı dildeki pek çok eserlerin

çevirisini yapmıştır. Bu hizmetlerinin dışında Mirim Çelebi (Öl.: 1525) gibi kıymetli astronomi üstadının yetişmesini sağlamıştır.

Takiyüddin er-Rasit (1520-1585): Kahire’den getirilen ünlü astronomdur. Kendisine Tophane’de özel olarak gözlemevi yaptırılmıştır. Kendi gözlemlerini kapsayan bir eser bırakmıştır.³

XX. Yüzyılda Tantavi Cevheri’nin 30 ciltlik “*Cevahir*” adlı tefsiri her alanda olduğu gibi Astronomi sahasında da bir bilimler ansiklopedisi gibidir. Asrımızda yazılan “dirayet” tefsirinde örneğin memleketimizde Elmalılı Hamdi Yazır’ın tefsiri “*Hak Dini Kur’an Dili*” kendi devresine ait birçok astronomik bilgiyi içerir.

II. Kainatın Yaratılmış Olması

Kainatın gerek oluşum sürecine gerekse yapısına baktığımızda yaratıcıyı kabul etmeden onun kendi başına oluştuğunu düşünmemiz mümkün olmaz.

Kainatın menşesine ilişkin bilgilerimizi şöyle bir hatırlarsak, bu konuda başkaca kaynağa ve bilgiye gereksinim duymadan, Kainat için bir yaratıcı kabul etmemiz gerektiğini anlarız.

Oysa kainatın bütünü bize sayısız esrarın kapısını aralar ve yaratıcıya giden nice belgeler sergiler. Bu bakımdan atomdan galaksilere kadar tüm evren yaratıcıya giden yolun işaret taşları mesabesindedir. Gerek mikro gerekse makro-kosmosa baktığımızda yaratıcının bin bir güzellik taşıyan işaretlerini, eşyaya naksettiği mührü görür, anlarız.⁴

Kainatın oluşumuyla ilgili çağdaş ve en çok kabul gören teorilerden Big Bang teorisine baktığımız zaman, Allah’ın varlığını düşünmeden, hesaba katmadan bir değer ifade etmez. “Genişleyen Evren” teorisinde büyük patlamanın vuku bulması normal doğal yasalarla açıklanamaz. Hatta bu teori Allah’ın varlığını düşünmeden kainat maddesinin oluşumunu da izah edemez.

Kainatın ilk maddesi nasıl oluşmuştur? Bunu kozmogeni halen izah edemiyor. “Bilmiyorum” sözü alemin menşesine ilişkin olarak ileri süreceğimiz bir çok şeyin bilgisi demektir. Onun nasıl oluştuğu konusunda eğer bize bilimin vereceği bir şey yoksa, bilim adamının “bilmiyorum” demesi, bize bilimin bu hususta yardımcı olamayacağını, yetersiz olduğunu gösterir ve bizim de başka kaynaklardan bilgi sahibi olmak için

çalışmamız gerektiğini ortaya koyar. Yoksa bu, inkarı gerektirmez. Eşya hakkında sahip olamadığımız ya da yabancı olduğumuz bilgi kaynaklarının inkarı onların yokluğunu değil, bizim onları kabul etmediğimizi algılayamadığımızı, dahası anlayamadığımızı gösterir. Aksi takdirde Berkeley'ci bir tutumla duyumlayamadığımız eşyanın inkarı gibi garip bir tutumla karşı karşıya kalırız. Eşya, biz inkar etsek de etmesek de vardır.

“Onlar çevresini aydınlatmak için ateş yakan kimseye benzerler ki, Allah ışıklarını yok edince, onları karanlıklar içinde görmez bir halde bırakmıştır. Sağırdırlar, dilsizdirler, ködürler. Bu yüzden doğru yola dönmezler.”⁵

Evrenin başlangıcı probleminde böyle bir olgu ile karşı karşıyayız. Acaba büyük patlamadan önce mevcut olan evren maddesi nedir ve nasıl teşekkül etmiştir? Bu husus bütün bilim adamlarının susup kaldığı bir sorudur. Çünkü sürekli “var-olan” önünde, çalışma yapmış olan laboratuvarlarımız ve laboratuvar bilgilerinimiz böyle bir başlangıç ile karşı karşıya geldiklerinde şaşırıp kalıyorlar. Ve dahası bir şeyleri anlama safhasının kapısında bocalayıp inkara saplanıyorlar.

“İnkâr edenler, gökler ve yer yapışıkken onları ayırdığımızı... bilmezler mi? İnanmazlar mı?”⁶

“Gökleri, yeri ve ikisinde yaydığı canlıları yaratması varlığının delillerindedir.”⁷

Kainatın kökeni konusunda fikir ileri sürenler, ilk yaratma anından sonraki safhalardan başlarlar ve “var-olan” bir kainatı incelemeye girişirler. Kainatın maddesi onları yalanlasa bile bir başlangıç anını düşünmezler. Bu andan sonraki safhaları yani galaksilerin, yıldızların oluşum safhalarını inceleyip teoriler geliştirirler. Bu konuda gezegen ve yıldızların uzaklaşma hızından, radyasyon vb. bilgilerden evrenin ilk patlama anındaki durumu ile sonradan geçirdiği devrelerden bahsederler. Bu dönemlere ait matematik hesapları bile verirler. Fakat evrenin ilk maddesi hakkında tutarlı bir şey ileri sürmezler. Bunun nedeni şüphesiz ki onların yaratılış olgusunu hesaba katmalarındandır.

“Onların bu hususta bilgileri yoktur. Sadece zannediyorlar (sanılar, düşünceler, varsayım ve teoriler ortaya koyuyorlar.). Sanı ise şüphesiz gerçeği ifade etmez.”⁸

İlk patlamaya ilişkin ayrıntıları ve partiküllerin oluşumunu “ilkçağ kahinleri edasıyla” bize bildiren çağdaş astrofizikçiler, bu ilk patlamaya ilişkin olmak üzere ölen yıldızları dikkate alarak, evrenin bir kara delikten doğduğunu ya da doğmuş olabileceğini bildirirler. Bu hususta kitap yazan Tylor şunları söyler:

“Bu en küçük yumurta, bilinmeyen bir tür karışıklık yüzünden, bugün gördüğümüz biçimini alıncaya kadar sonsuz bir zamandan beri beklemekteydi. Böyle bir görünüm yumurtanın çatlaması için sonsuz bir zaman beklediğini açıklamada büyük bir güçlük göstermektedir. Gerçekten eğer o bu kadar uzun zaman beklediyse, onun çatlayıp hâlâ beklemekte olması daha muhtemel gözükenecekti. Eğer yumurta sonlu bir zaman önce sonlu bir ömürle yaratılmış olsaydı, o çatlamasının olabileceğini ümit edebilirdik.

Evrenin erken döneminde kozmik yumurtanın içinde yer alan karşı maddenin (anti-proton, anti-nötron ve diğer anti-hadronların) nasıl olup da kendi karşıtları olan tüm proton ve nötronları yutmadıkları sorunu yaratıcı güç olmadan cevapsız kalır.

Kozmik yumurtanın geçmişte sonlu bir zamanda nasıl meydana geldiğini açıklayacak bir evren modelini düşünmenin mümkün olup olmayacağını kendimize sormalyız. Biliyoruz ki, o sadece geldi demek yeterli değildir, önemli olan nereden geldiğidir. Bunun için başlıca iki ihtimal vardır: Birincisi önceki evrende dönen bir kara deliktendir. Dönen bir kollapsarın kaderi, çökmenin son durumuna eriştikten sonra, tamamen farklı bir evrende dönen bir delik olarak gözükmesidir.

Böyle bir beyaz deliğin kollapsarı tamamen ters bir biçimde geliştiği gözlenebilir. Bu, dönen bir yıldızın çökmesi esnasında çekilen bir filmin geriye oynatılmasıyla görülür. Kollapsarın bir önceki evrenden meydana gelmek zorunda olduğunu bilmemize rağmen, çökmenin nereden geldiği hakkındaki cevaplandırılmayan soruyla karşı karşıya kalırız. Onun kendisinin de bir önceki evrenden geldiğini söyleyecek olursak, o zaman evrenler dizisinin hiç bitmeyeceğini görüyoruz. Halen bunun tatmin edici olmadığını kabul ediyoruz, fakat kişisel tercihlerimi-

zin bizi şaşırtmasına izin vermemeliyiz, o doğru olabilir.”⁹

Sorunu kitabında tartışan yazar, nihayet sözlerini şöyle sona erdirir:

“Sonuç olarak evrenin öyküsü büyük bir ihtimalle, yaklaşık on milyar yıl önce yüksek derecede sıkıştırılmış kozmik bir yumurtanın birden bire patlamasıyla başlamıştır. Bu zaman süresi, evrenin kendisi tarafından yaşanan süre olmayabilir. Bu şimdiki özel zaman, büyük patlamanın başlangıcından sonsuza kadar uzatılmış olabilir. Bu hesaba göre evrenin başlangıcı yoktu. Böyle bir fikir ancak evrendeki maddenin bileşenlerinin, vs. gibi hiç bitmeyen bir dizisi varsa akla yakındır. Bir gün öğrensek bile, şimdilik bunu kesinlikle bilmiyoruz.

Kur’an-ı Kerim’de yaratılışın gayesine ilişkin çeşitli ayetler vardır. Fakat bunlar, doğrudan doğruya yaratılışın nedeniyle ilgili değil, bize ipuçları verir nitelikte olan ayetlerdir. Zariyat Suresi’nin 56. ayetinde insan ve cinlerin Allah’a kulluk etmek için yaratıldıkları mesajı vardır. Bunun yanında kainatın rastgele yaratılmadığını bildiren ayetleri görürüz:

Eğer bileşenlerin bileşenlerinin sadece sonlu bir zinciri varsa, o zaman kozmik yumurta belirli bir zaman önce büyük patlama halinde patlamaya hazırdı. Bu durumda onun tek kaynağı süper uzaydaki başka bir evrenin dönmeyen çökmesi olabilir. Bu ancak, eğer bizimkilere sadece ihtimal kavramlarıyla bağlı çok sayıda başka dünyalar varsa ya da evrenin genişlemesi sonsuzsa mümkün olabilir.

Kısacası, evrenimizin başlangıcında, ya başlangıç yoktu ya da önceki bir evrenin sonu vardı. Elbette bu iki ihtimalden birincisi ancak, durmadan daha aşağılara inen madde bileşenleri zincirinin iyice ayrıntılı olarak gözden geçirilmesiyle araştırılabilir. Fakat ikinci ihtimal üzerinde, kendi evrenimizin sonunu düşünerek ve onun ne olabileceğini sorarak daha çok fikir yürütülebilir.”¹⁰

Görülüyor ki, böyle bir olanağı araştıran yazarın kendisinin bile bunun doğru olabileceğine dair zannı dahi inanılması değildir. Böyle bir iddiada, çökmeden ön-

ceki evren ve onun oluşumu, daha önceki evrenin nereden geldiği gibi bir soru ortaya çıkar ki, bu sorunu daha da karmaşık bir biçime sokar...

İkinci ihtimal olarak gösterilen tez ise, evrenin ana maddesi olan bu kozmik yumurtanın beklediği, patlayana kadar hazır bulunduğu ki bu ihtimal ise yukarıdakinden daha zayıf bir ihtimal taşır. Zira bu ilk büyük patlamayı oluşturan etkenin ne olduğunu ortaya koymadan böyle bir patlamayı düşünmemiz anlamsız olur. Yine bu noktada bir müdahalenin bulunması gerekir. Acaba bu kozmik yumurta nasıl oluştu? Bu konu ise tamamen meçhul kalmaktadır. Burada yaratıcı gücün müdahalesini düşünmek kaçınılmaz olacaktır.

“Biz gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları gereğince yarattık”.¹¹

Fred Hoyle’un öncülüğünü yaptığı kozmogoni teorilerinden ikincisi olan “Sabit Durum (Steady State) Teorisi” ise sürekli bir yaratmayı kabul ettiği için Allah’ın sürekli müdahalesini gerektiren bir durum arz eder.

Genişleyen evren teorisinde, galaksilerden boşalan yerlere sürekli olarak madde yaratılıp yerleştirilmekte ve bunlar da yeni galaksileri oluşturmaktadır. Galaksilerden boşalan uzaya sürekli maddeyi yaratan kimdir?

Şüphesiz bu teori Allah’ın kainata sürekli müdahalesini gerektiren bir düşünce kuramı arzettiği için önceki teoriden daha tutarlıdır. Fakat ilk yaratmayı, yaratılmayı (büyük patlama) reddettiği için bu yönden zayıf bir karakter arzeder. Yukarıda temas ettiğimiz gibi yeni bulgular, büyük patlama eyleminin varlığını destekler niteliktedir.

Biz, Allah(c.c.)’ın evrene müdahalesinin sürekli olduğunu düşünüyoruz. Zira yaratma olmuş bitmiş bir şey değildir. Sürekli olagelen bir eylemdir. “Aristoteles Modeli Evren”de olduğu gibi Allah (c.c.) alemi yaratmış, bırakmış değildir. Her an yeni yaratma olmakta, evren belli bir kaderle sürekli olarak yönetilmektedir.

“Göklerde ve yerde neler var bir bakın de, inanmayacak bir kavme ayetler ve uyarılar fayda vermez.”¹²

“Biz gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları oyun olsun diye yaratmadık. Biz onları ancak ve

ancak gerektiği gibi yarattık. Ama insanların çoğu bilmezler.”¹³

“Göğü gücümüzle biz kurduk. Şüphesiz biz kudret sahibiyiz.”¹⁴

“O’nun katında her şey bir ölçüye göredir.”¹⁵

Yaratma eylemini inkar edip evrenin başlangıcını ezelf bir madde fikrine bağlamak mümkün değildir. Artık bilginler eski filozoflar gibi ezelf ve ebedî fikrini kabul etmiyorlar. Çünkü maddeye böyle bir şey izafe etmek bugünkü bilgilerimize göre mümkün değildir. Madde, en küçüğünden en büyüğüne kadar sürekli bir devinim içindedir. Bu devinim ezelf statikliği reddetmektedir. Zaten bugün için böyle statik bir teori de yoktur.

Zira maddenin kendisi bunu reddetmekte ve bir başlangıcı zorunlu kılmaktadır.¹⁶ Maddeyi kaba ve cansız olarak gören düşünce bugün geçerli değildir. Çünkü ele aldığımız her mevcut bize engin sınırları aralamaktadır. Küçük bir atom bile sayısız parçalarıyla -bugünkü bilgilerimizle bile- bize bir evren kadar büyük görünmektedir.

Bilgilerimiz arttıkça ve evrensel yasaları kavramak yolunda daha çok mesafe aldıkça bu gerçekleri daha iyi kavrayacağız.

“Allah’ın kulları arasında O’ndan korkan ancak bilginlerdir.”¹⁷

Bu evrensel gerçekleri bir tarafa bırakıp alemi at gözlükleriyle görmek isteyenler kendilerini nihayet ıssız çöldeki seraplar peşinde koşan zavallılar olarak bulacaklardır.

“İnkâr edenlerin işleri engin çöllerdeki serap gibidir. Susayan kimse onu su zanneder, fakat oraya geldiğinde hiçbir şey bulamaz. Orada Allah’ı bulur ve O da hesabını görür. Allah hesabı çabuk görendir. Veya engin denizin karanlıklarına benzer. Onun üstünü dalgalar ve dalgaların üstünü de bulutlar örter. Karanlıklar üstünde karanlıklar, insan elini uzattığı zaman, neredeyse onu bile göremez. Allah’ın nur vermediği kimselerin nuru olmaz.”¹⁸

İlk ana maddenin yaratılmış olup olmadığını düşünmezsek ve çağdaş bilim adamlarının yaptığı gibi evreni izah etmeye büyük patlamadan itibaren başlasak bile, sorunu bir yaratıcının müdahalesi olmadan yine izah edemeyiz. Çünkü yüce yaratıcının her noktada müdahalesi gereklidir. Onun koyduğu yasalar hü-

kümran olmalıdır ki, evren düzgün bir biçimde oluşabilsin. Yoksa cevaplandırılmayacağımız birçok soruyla karşı karşıya geliriz.

İlk kozmik yumurtanın niçin patladığını bilim adamları henüz çözebilmiş değildir. Hangi güç onu patlamaya zorlamıştır? Bunu yaratıcı müdahale olmadan cevaplayamayız. “Şüphesiz biz her şeyi bir ölçüye göre yaratmışızdır.”¹⁹

“Göklerin ve yerin yönetimi O’nundur. Çocuk edinmemiştir, mülkünde ortağı yoktur. Her şeyi yaratmış, düzen vermiş, ölçüye göre düzenlemiştir.”²⁰

Bildiğimiz madde dünyası yanında bir de karşı (anti) madde dünyası vardır. Bu karşı madde dünyası madde dünyasının tam tersidir.²¹

Evrenin erken döneminde kozmik yumurtanın içinde yer alan karşı maddenin (anti-proton, anti-nötron ve diğer anti-hadronların) nasıl olup da kendi karşıları olan tüm proton ve nötronları yutmadıkları sorunu ya-

“Başlangıçta bir tek varlık “Brahman” vardı. Bir güneş gibi idi. Zamansızlık içinde tek varlık o idi. Başka bir varlık yoktu. Bu dünya henüz tam anlamıyla doğmamıştı. Dünya vardı, gelişme halinde idi. Bir süre böyle geçti. Sonra “kozmetik tohum” parçalara ayrıldı. Kozmik kabuğun bir kısmı gümüş oldu, bir kısmı altın oldu.

ratıcı güç olmadan cevapsız kalır.

Evrenin en büyük bilmecelerinden biri de, evrenin oluşumunda karşı maddenin madde ile yaratıldıkları halde neden birbirlerini yok etmedikleridir. Kurtla kuzunun yan yana durmasından daha zor olan bu eylemi düzenleyen şüphesiz ki yüce Allah’tır.

“İbret alalım diye her şeyi çift çift yaratmışızdır.”²²

“Göklerin ve yerin yaratılmasında.. Düşünen kimse için deliller vardır.”²³

Kozmik yumurtanın patlayarak partikülleri oluşturduğu devrede neden rastgele bir durum hasıl olmamış ve parçacıklar rastgele bir biçimde değil de ölçülü, dengeli olarak ortaya çıkmışlardır?

Eğer burada tesadüf hakim ise ölçünün mevcudiyeti söz konusu olamaz. Fakat ölçü varsa tesadüf ortadan kalkar.

Daha öncede işaret ettiğimiz gibi artı (+) ya da eksi (-) partiküllerden birinin eksik ya da fazla olması evrensel dengeyi sarsardı. Bu gerçekte yaratıcı gücün varlığı olmadan izah edilemez.

Son olarak gerek galaksilerin, gerek yıldızların gerekse gezegenlerin yaratılmasında mevcut olan nizamı izah etmemiz gerekir. Öyle bir nizam (sistem) ki en ufak bir tesadüfe yer yok!...

“Gökleri yedi kat üzerine yaratan O’dur. Rahman’ın bu yaratmasında bir düzensizlik bulamazsın. Gözünü çevir bak, bir çatlak görebilir misin?

Bir aksaklık bulmak için gözünü tekrar tekrar çevir bak; ama göz bir aksaklık bulamayıp bitkin ve yorgun düşer.”²⁴

Madem ki Allah, zihinlerin kavrayamayacağı ve gözlerin idrak edemeyeceği nice yaratıklar vücuda getirmiştir, o halde yaratılışın yukarıda anlatıldığı gibi menfaate dayalı olmadığı, fakat her şeyin kendi yaratılış gayesine uygun yere konulduğu, olaylar ve eşyaya menfaat ile zarar arasında yer değiştirdiği anlaşılmış oldu.

III. Kainat Niçin Yaratılmıştır?

Evrenin niçin yaratılmış olduğu insan zihnini her zaman ilgilendirmiştir. İnsanoğlu düşünmeye başladığından beri kainatın yaratılışını tefekkür etmiş, bu hususta türlü yorumlar getirmiştir.

Bilebildiğimiz kadarıyla tüm kozmogonik teoriler bu konuyla yakından ilgilidir. Dinler, mitoslar ve belli başlı felsefi sistemler... hemen hepsi kainatın yaratılış konusunda fikirler ileri sürmüşlerdir.

“Upanişad” adlı Brahmanların kutsal kitaplarında yaratılışa ilişkin şu cümleler vardır:

“Başlangıçta bir tek varlık “Brahman” vardı. Bir güneş gibi idi. Zamansızlık içinde tek varlık o idi. Başka bir varlık yoktu. Bu dünya henüz tam anlamıyla doğmamıştı. Dünya vardı, gelişme halinde idi. Bir süre böyle geçti. Sonra “kozmetik tohum” parçalara ayrıldı. Kozmik kabuğun bir kısmı gümüş oldu, bir kısmı altın oldu.

Gümüş yeryüzünü oluşturdu, altın uzayı.”²⁵

Budizmin kurucusu Buddha kainatın yaratılış konusunda şöyle der:

“Evrende süregelen “benlik” adında hiçbir şey yoktur. Bir değer taşıyabilen ve süregiden hiçbir şey yoktur. Var olan bir şey varsa, o da durmaksızın meydana gelme (oluş) özelliğidir. Alem fenomenler zincirinden ibarettir.”²⁶

İlk Çağ felsefelerinden itibaren, tüm İlk Çağ filozoflarında kainatın yaratılışına ilişkin (hemen hepsinde) bilgi bulabiliriz.

Dinlerin hemen hemen tamamında yukarıdaki örneklerde olduğu gibi kainatın yaratılışına ilişkin bilgi mevcuttur.

M. Şerafettin Yaltkaya İstanbul Darü’l-Fünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası’nda yazdığı bir makalede bu konuyu inceler: “Tanrı Bu Varlığı Niçin Yarattı?” adını verdiği bu makalede M. Şerafettin Bey, Semavi dinlerin bu hususta neler söylediklerini araştırmış ve bu konuyu işlemiştir.²⁷

Makalede de temas edildiği üzere Tevrat’ta Tekvin kısmının 1. Bab’ında şöyle bahsedilir:

“Başlangıçta Allah gökleri ve yeri yarattı. Ve yer ıssız ve boştu ve enginin yüzü üzerinde karanlık vardı ve Allah’ın Ruhu suların üzerinde hareket ediyordu. Ve Allah dedi: Işık olsun ve ışık oldu. Ve Allah ışığın iyi olduğunu gördü Ve Allah ışığı karanlıklardan ayırdı. Ve Allah ışığa gündüz ve karanlığa gece dedi. Ve akşam oldu ve sabah oldu, bir gün.”²⁸

Tevrat’ta daha sonra yerin, bitkilerin hayvanların nihayet insanın yaratılışı anlatılır. Fakat bu yaratmanın nedeniyle ilgili bilgi verilmez. Tevrat’a göre Allah’ın kainatı yaratması bir sebebe binaen değil, salt dilemeyle ilgilidir.²⁹

İncil’de ve tefsirlerinde ise varlığın kuzunun (İsa a.s.) hatırı için yaratıldığından bahsedilir.³⁰

Kur’an-ı Kerim’de yaratılışın gayesine ilişkin çeşitli ayetler vardır. Fakat bunlar, doğrudan doğruya yaratılışın nedeniyle ilgili değil, bize ipuçları verir nitelikte olan ayetlerdir.

Zariyat Suresi’nin 56. ayetinde insan ve cinlerin Allah’a kulluk etmek için yaratıldıkları mesajı vardır.

Bunun yanında kainatın rastgele yaratılmadığını bildiren ayetleri görürüz:

“Biz gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları oyun olsun diye yaratmadık. Biz onları ancak ve ancak gerektiği gibi yarattık, ama insanların çoğu bilmezler.”³¹

“Biz gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri oyun olsun diye yaratmadık. Eğer dileyseydik, bunu yapacak olsaydık, şanımıza uygun bir şekilde yapardık, ama yapmayız.”³²

Yine bir kısım ayetlerde kainatın yaratılışındaki hikmetten bahsedilir:

“Biz gökleri, yeri ve her ikisinin arasında bulunanları gereğince (hak ile) yarattık.”³³

“Gökleri ve yeri gereğince yaratmıştır. Doğrusu bunda inananlara bir ders vardır.”³⁴

“Allah gökleri ve yeri gerektiği gibi yaratmıştır. Doğrusu bunda inananlara bir ders vardır.”³⁵

“Kendi kendilerine Allah’ın gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları, gerçek olarak ve belirli bir süre için yarattığını düşünmezler mi?”³⁶

“Göğü, yeri ve ikisinin arasında bulunanları boşuna yaratmadık. Bunun boşuna olduğu, inkar edenlerin sanısidir. Vay ateşe uğrayacak inkarcıların haline.”³⁷

“Allah gökleri ve yeri gerçeğe (hak ile) yaratmıştır.”³⁸

“Biz gökleri ve yeri ancak gerçek üzere ve belirli bir süre için yarattık.”³⁹

“Gökleri ve yeri gerektiği gibi yaratmıştır. Size şekil vermiş ve şeklinizi güzel yapmıştır. Dönüş O’ndır.”⁴⁰

Bu ayetlerde de kainatın niçin yaratıldığına ilişkin bize doğrudan bir bilgi verilmiş değil. Yukarıda zikrettiğimiz makale sahibi M. Şerafeddin Bey evrenin “niçin”ine dair bize İbni Sina’nın görüşlerini nakleder. Burada biz ise kainatın niçin yaratıldığına dair Maturidî Mezhebi İmamı Muhammed Maturidî’nin en önemli eserlerinden sayılan “*Kitabu’t-Tevhid*”de bu konuda yazdığı bahsi almak istiyoruz. Bu yazı aslında bundan yüzyıllar öncesinin felsefi tartışmalarını açıklığa kavuşturduğu, bize bilgi verdiği gibi, yaklaşım mantığıyla da günümüze ışık tutar niteliktedir. Bu bahsi Bekir Topaloğlu, yazdığı “*Kelam İlmi*” adlı kitabına almıştır.⁴¹

“Hamd Allah’a mahsustur, O ki sayısız nimetleri ve hesapsız lütuflarına mukabil layık olduğu şükür ve

övgülere nihayet yoktur. Hidayet yollarına ulaşabilmek için yalnızca O’ndan muvaffakiyet dileriz.

Ebu Mansur (Allah rahmet eylesin) şöyle dedi: İnsanlar, “Allah kainatı niçin yaratmıştır?” sorularının cevabında çeşitli görüşler beyan etmiştir.

a) Bazı alimler, bu soru yersizdir, böyle bir şey sorulmaz, dedi. Çünkü yüce Allah hakimdir, Alim ve Gani olmakta daimdir, onun fiilinin hikmetten uzak kalması, ya hikmetin bilinmeyişi veya hikmet yoluna uyulduğu takdirde bir faydanın kaçırılma endişesi sebebiyle olur. Allahü Teala, cehaletten eser bırakmayacak bir ilimle vasıflı olduğu ve giderilmesini bekleyeceği herhangi bir ihtiyaca maruz kalmayacak şekilde gani bulunduğuna göre, onun fiilinin hikmetten hariç kalması asla mümkün değildir. “Niçin” tarzındaki bir soru ise hikmetten yoksundur. Bunun içindir ki, aziz ve celil olan Allah kendi fiili ilahisinden abes ve hikmetsizlik vehmini nefyederek şöyle buyurmuştur: “Biz göğü de yeri de, ikisinin arasında

“Allah Teala küllü (varlıkların hepsini) bir sebebe bağlı olarak yaratmamıştır” diyen bir zümre de vardır. Çünkü “küll”ün dışında başka bir şey bulunamaz ki bir sebep teşkil etsin. O halde yüce Allah sadece bazı şeyleri sebebe bağlı olarak vücuda getirmiştir. Bu, onun “küll”ü bir mekanda yaratmamasına benzer, zira “mekan” da “küll” mefhumunun içinde mevcuttur.

bulunan şeyleri de eğlenmiş olmak için yaratmadık... O, yaptığından ötürü sorguya tâbi tutulmaz, fakat onlar mes’ul olurlar.”⁴² Cenab-ı Hak bu ayetlerinde, O’nun yüce zatında ihtiyaç vehmeden veya onun fi’linde hikmetsizlik iddia eden kimseleri yermiştir.

b) Bazı alimler de şöyle dedi: Allah’ü Teala lütuf ve ihsan sahibi olduğundan onun, lütfunu ihsanla vasıflanması gerekmiştir. Binaenaleyh kendisini yaratmakla lütufkar olacağı bir kainat bulunmalı ve ona ihsanını yaymalıydı. Hem de O, kadirdir, hiçbir fiil meydana getirmeyen bir kudretse yok demektir. İşte Allah bunun için yaratmıştır.

c) Üçüncü bir zümre ise, böyle bir soru imkansızdır, dedi, çünkü bu soru yarattığı şeylerin önce mevcut olan bir sebepten ötürü yaratılmış olmasını gerektirir.

Söz konusu sebep de ya bir yaratıktır, bu takdirde onu araştırıp sormak diğer bütün yaratıkları araştırmaktan farksızdır veya değildir, bu durumda da ezelde mevcud, Allah'tan başka bir şey olur. En doğrusu biraz önce de anlatıldığı üzere, "yaratma" fiili onun zatıyla kaim olduğundan yaratmıştır.

d) Diğer bir gurup var ki, fikirlerini şöyle belirttiler: "Allah evreni niçin yaratmıştır?" suali bir kaç anlama alınabilir. Mesela, "Niçin bu evreni yarattı da başka türlü bir alem yaratmadı?" diyebiliriz. Bu durumda bu alem hakkındaki sualimiz öbür alem hakkında da aynen sorulabilir? Yine "Yüce Allah bu yaratıkları niçin bulunduğundan önce bir zaman içinde yaratmadı?" tarzında ileriye sürülecek bir soru da aynı mahiyettedir. Zira "yaratmak" 'zaman'dan ayrı bir şey değildir, bilakis o, yaratıkların varoluşunu haber vermektir, böyle olunca da onun varoluşu zamanla beraber gerçekleşir.

Ehl-i Tasavvuf, alemin yaratılışı konusunda ilginç görüşler ortaya koyar. Bu hususta sahihliği tartışılabilir rivayetlerle de Allah'ın, alemi; varlığını, varlığının güzelliğini bilen kişileri yaratmak için yarattığını ileri süren rivayetlere rastlarız.

Söz konusu edilen soru bu evrenin mahiyetini hedef alıp onun içyüzünü de, konu edinmiş olabilir. Bu takdirde soru sahibi kendi mahiyetini sormuş olur. Sanki o, "Niçin soruyorum, niçin sormayı düşünüyorum, neden akılsız bir varlık olmadım?" tarzındaki soruları ileriye sürmüş gibi olur. Bu ise saçmadır, çünkü burada kendini soru sormaktan men eder bir yol tutmaktadır.

e) Alimlerden bir kısmı da bu soruya şöyle cevap vermek istemiştir: Yüce Allah evreni öyle bazı sebeplere bağlı olarak yaratmıştır ki, evren bu sebeplerden ötürü bunların içinde ve bundan sonra vücud bulup devam etmiştir. Nitekim bütün hakimlerin, fiillerini ileriye yönelik bazı gayelere dayanılarak meydana getirdikleri anlaşılmaktadır. Zaten işlediği fiilin sonuçlarından habersiz olan ve onun için işlediğini bilmeyen her fail "hakim" vasfından yoksundur.

Şimdi evrenin hangi sebeplerden ötürü yaratıldığı hususunda bazı görüşler ortaya konulmuştur. Denilmiştir

ki insanoğlunun dışında kalan kainat, orada ilahi sınava tâbi tutulanlar (insanlar ve cinler) için yaratılmıştır. Çünkü ilahî hikmet, ancak onlarda görünmekte, yücelik, hükümlanlık, azamet ve üstünlük onlarda belirilmekte, hikmet ile hikmetsizlik onlar sayesinde birbirinden ayırılmaktadır. Yaratılışın gayesi sadece onlardır. Diğer yaratıklar, onlar için ve onların yararlanmaları için yaratılmış, onların sınavlarına vesile olmaları ve kılavuzluk etmeleri için vücuda getirilmiş ve emirlerine amade kılınmıştır. İmtihana tâbi tutulanlara gelince, bunlar da ibadet için yaratılmıştır yahut da kendi öz varlıkları için, ta ki övülmeye de, yerilmeye de vesile olacak ve her iki hâlde de kendilerini ilgilendirecek olan bazı sonuçları elde edebilsinler. Şüphe yok ki, onların yaratıcısı, yaratılışa ait bu her iki gayeden de münezzehtir, çünkü muhtaç olarak yaratılan ve hem kendi ihtiyaçlarının tesbiti, hem de bu ihtiyaçların giderilme yollarının tayini şuuruyla mücehhez kılınan, yüce Allah değil, onlardır.

f) "Allah Teala küllü (varlıkların hepsini) bir sebebe bağlı olarak yaratmamıştır" diyen bir zümre de vardır. Çünkü "küll"ün dışında başka bir şey bulunamaz ki bir sebep teşkil etsin. O halde yüce Allah sadece bazı şeyleri sebebe bağlı olarak vücuda getirmiştir. Bu, onun "küll"ü bir mekanda yaratmamasına benzer, zira "mekan" da "küll" mefhumunun içinde mevcuttur. Demek ki Cenab-ı Hakk bazı şeyleri bazı şeyler için yaratmıştır. Her hâlde baba-evlat arasındaki ilişki ve (fiillere karşılık) olan mükafat ile azap ilgisi de bu esasa dayanır.

g- Hüseyin (b. Muhammed en-Neccar) bu soruların cevabında şöyle dedi: Evren birçok sebepten dolayı yaratılmıştır. Mesela Allah'ın varlığına işaret ve delil olması, ibret ve öğüt, nimet ve rahmet teşkil etmesi, gıda ve ana madde yerine geçmesi, ihtiyaçları giderme vesilesi olması gibi. Kainatın öyle şeyleri vardır ki, biri için nimet, öteki için musibet olsun diye yaratılmıştır.

O yine şöyle dedi: Eğer Allah yaratıkları başlangıçta sadece maslahat ve menfaat gayesiyle yaratmış olsaydı hiçbir şeyin yaratılışı, olduğundan ne öne alınabilir, ne de sonraya bırakılabilirdi, ayrıca imtihana tâbi tutulanlar yaratılmadan önce hiçbir şey vücuda getirilemez, hiçbir durum bir hâlden başka bir hâle çevrilemez, kainatta hiçbir fazlalık ve noksan husule gelemezdi. Madem ki Allah, zihinlerin kavrayama-

yacağı ve gözlerin idrak edemeyeceği nice yaratıklar vücuda getirmiştir, o hâlde yaratılışın yukarıda anlatıldığı gibi menfaate dayalı olmadığı, fakat her şeyin kendi yaratılış gayesine uygun yere konulduğu, olaylar ve eşyaya menfaat ile zarar arasında yer değiştirdiği anlaşılabilir oldu.

h) Fakih (Ebu Mansur el-Matürîdi) -Allah rahmet eyesin- şöyle dedi: Buraya kadar anlatılanların özü şudur: Madem ki, onların deyişine göre -Allah için yaptığından başkası mümkün değildir. O hâlde hiçbir şey O'nun yaptığından üstün olamaz, çünkü O, meydana getirdiği her bir fiiliyle bir cevır (hikmetsizlik) sıfatını geride bırakmış oldu. Yine bu kanaate göre Cenab-ı Hak yarattığı şeyleri irade ile yapmış değildir, çünkü yarattığından başkasını vücuda getirecek olsaydı bu, fesada vesile olurdu. Böylece Allah yaratmış olduğundan başkasını faydalı ve hayırlı kılmaktan aciz kalmış olurdu. Halbuki bu, Allah'ı kötölemenin son noktasından başka bir şey değildir.

İddia edildiği üzere Allah'ü Teala için bilfiil yarattığından başkası imkansız olsaydı o bilfiil yaratıklarıyla fayda temin etmiş ve sayesinde övgü ile senaya layık olabilmek için onlara muhtaç olmuş bulunurdu. Zira övgü ve senaya bizzat değil de ancak başka bir şeyle layık olabilen kimse bu övgüye hak kazanabilmek için mutlaka ona muhtaçtır, faydasını temine mecburdur. Bize karşı çıkanların kanaatine göre Allah'ın fiili onun zatının gayrıdır ve Cenab-ı Hak'ın o fiili terketmesi mümkün olmadığı gibi ondan başkasını yapması da caiz değildir, çünkü o fiilin gayrı kendi derecesini alçaltır, onu hikmetsizliğe götürür. O hâlde Allah'ın yaptığı ile menfaat temin ettiği ve fiili zatının gayrı olduğu düşmanlarımızın iddiasınca sabit olmuş oldu. Bu ise akıl erbabının anlayışına göre ihtiyaç vasfından başka bir şey değildir.

Yine Üstad şöyle dedi: Şüphe yok ki, Allah'ü Teala zatının gereği olarak yaratıcıdır. Çünkü "yaratıcılık" bir övgü ve azamet mefhumudur, yüce Allah'ın, kendisine menfaat temin edecek diye bu vasfa ancak başka bir sebepten ötürü layık olması muhaldir, hem de bu şartla fiil sahibi (yaratıcı) olan başkasına muhtaç demektir.

Madem Allah Teala'nın, zatının gereği olarak yaratıcı olduğu sabit oldu, o hâlde onun yaratıcı olmaması da asla düşünülemez. Buna göre de "niçin" diye sormak tamamen yersizdir. Tıpkı "Niçin muktedir oldu, niçin bildi? "diye sormak gibi.

Kuvvet ve tasarruf ancak Allah'a aittir."⁴³

Ehl-i Tasavvuf, alemin yaratılışı konusunda ilginç görüşler ortaya koyar. Bu hususta sahihliği taştışlabilecek rivayetlerle de Allah'ın, alemini; varlığını, varlığının güzelliğini bilen kişileri yaratmak için yarattığını ileri süren rivayetlere rastlarız. Bu konuda kitap yazan sufilerden biri İsmail Hakkı Bursevî'dir. Bursevî, sahih olmayan "Gizli bir hazine idim (kenzi mahfi) bilinmeyi istedim..." kudsî hadisine dayanarak, *Kenz-i Mahfi* adlı bir kitap yazmıştır. Bu kitapta Allah (c.c.)'in bu kainatı niçin yarattığını bu hadise göre izaha çalışmıştır (Bu görüş İmam Maturîdî'den yaptığımız iktibasın bir maddesinde açıklanmıştır).

Sıhhati bir yana, bu rivayetlerin insanı ön plana alarak onun değeri üzerinde bina edilmiş olması dikkat çekicidir. Gerçekten güzellik, onu takdir edebilecek gözlerde anlam kazanır. Her güzellik de kendini göstermek ister. Takdir edilmeyen, edilemeyen güzellik için, varlık ile yokluğun farkı var mıdır?

Esmâ'ül-Hüsna sahibi olan Allah'ı (c.c.) bilecek ve şükredecek göz, ancak şuur sahibi bir varlıkta bulu-

Şüphe yok ki, onların yaratıcısı, yaratılışa ait bu her iki gayeden de münezzehtir, çünkü muhtaç olarak yaratılan ve hem kendi ihtiyaçlarının tespiti, hem de bu ihtiyaçların giderilme yollarının tayini şuuruyla mücehhez kılınan, yüce Allah değil, onlardır.

nabilir. Şuurlu varlıkların en mütekamili ise insandır. Bunun içindir ki insan, evrende özel bir yere sahiptir. Bunu bizzat Allah'ın kitabından öğreniyoruz: Bakara, 30; En'am, 165; A'raf, 172; Rum, 43; Secde, 7-9; Taha, 121; Ahzab, 10; Dehr, 3; İsrâ, 6-7; Şems, 8-9; Ra'd, 28; İnşikak, 6; Casiye, 113; Zariyat, 56; Haşr, 18; Kaf, 22; Fecr, 28; Tevbe, 73 gibi ayetlerde insanın diğer varlıklar içinde özel bir mevkiye sahip olduğu açıkça belirtilmiş, övülmüştür. Bunun içindir ki insan yaratıkların en şerefliisidir. Bunun için insan Allah'ın halifesidir. Bunun için insan övülmüştür, ama kula kulluktan kurtulmak, Allah'ın nizamına teslim olmak şartıyla!..

"Onlar ayakta iken, otururken, yan yatarken Allah'ı anarlar; göklerin ve yerin yaratılışını düşünürler:

'Rabbimiz! sen bunu boşuna yaratmadın, sen münez-zehsin, bizi ateşin azabından koru' derler."⁴⁴ ■

notlar

- ¹ Göker, Lütfi: İslam Astronomi Alimleri ve Gökyüzüne Seyahat, s. 22-29, Ankara, 1975.
- ² Gökmen, Fatin: Astronomi, İslam Ans., c. I. (Türkçe Basım) M.E.B.Y.; Bayraktar, Mehmet, İslam'da Bilim ve Teknoloji Tarihi, s. 69 vd., Ank., 1985; Bammatt, Haydar: İslam'ın Çehresi, Çev. O. Fehmi Giritli, s. 144 vd., İst. 1975; Hunke, Sigrid, İslam'ın Güneşi Avrupa'nın Üzerinde, Çev.: S. Sezgin, s. 91-139, İst., 1975; Gürkan, Ahmet; İslam Kültürünün Garbı Medenileştirmesi, s. 234 vd., Ank., 1975; Keskiöglü, Osman: Müslümanların İlim ve Medeniyete Hizmetleri, s. 13-21, Ank., 1983; Göker, Lütfi: Fen Bilimleri Tarihi ve Türk-İslam Alimlerinin Yeri, s. 159-187, Ank., t.y.
- ³ Göker, Lütfi, Türk-İslam Astronomi Alimleri ve Gökyüzüne Seyahat, s. 33-36, Ank. 1975; Nasr, Seyid Hüseyin; An Introduction to Islamic Cosmological Doctrines (İslam Kozmoloji Öğretilerine Giriş), Çev.: Nazife Şişman, İst. 1985; Saraç, Prof. Celal; Bilim Tarihi (Matematik-Astronomi), İst. 1983; Adıvar, Adnan, Tarih Boyunca İlim ve Din, Remzi K., İst. 1969.
- ⁴ Bkz.: Yılmaz, Faruk: Kainatın Yaratılışı, Çağdaş kozmogoni Teorilerine Eleştirel Bir Yaklaşım ve Kur'an Işığında Kainatın Yaratılışı Konusunun İncelenmesi, s. 59 vd., Marifet Y., İst., 1992; Yine Bkz.: Tigin, Ahmet (Faruk Yılmaz): Atomun Derinliklerinde, Furkan Y., İstanbul, 1983; Yılmaz, Faruk: Hayatın Sırları ve Allah, Hikmet Y., İstanbul, 1981.
- ⁵ Bakara, 17-18.
- ⁶ Enbiya, 30.
- ⁷ Şura, 29.
- ⁸ Necm, 29
- ⁹ Taylor, John; Kara Delik, Çev.: F. Akyüz-H. Mutluay, s. 160-161, İst., 1983.
- ¹⁰ A.g.e., s. 165-166.
- ¹¹ Hicr, 85.
- ¹² Yunus, 101.
- ¹³ Duhan, 38-39.
- ¹⁴ Zariyat, 47.
- ¹⁵ Ra'd, 8.
- ¹⁶ Bkz.: Tigin, Ahmet (Faruk Yılmaz); Atomun Derinliklerinde, s.:q 31 vd., Furkan Y., İst., 1984.
- ¹⁷ Fatır, 27.
- ¹⁸ Nur, 39-40.
- ¹⁹ Furkan, 2.
- ²⁰ Kamer, 49.
- ²¹ Karşı Madde için bkz. Tigin, Ahmet (Faruk Yılmaz), Atomun Derinliklerinde, s. 103-112.
- ²² Zariyat, 49.
- ²³ Bakara, 164.
- ²⁴ Mülk, 3-4.
- ²⁵ Prabhavananda, Swami-Manchester Frederick, The Upanishads, s. 68-69, New-York, 1957; Eserin Türkçe Tercümesi için bkz: Upanişadlar, Der. M. Ali Işım, İst., Dergah Y., 1976
- ²⁶ Ruben, Walter: Budhizm, Çev.: Abidin İtil, s. 91, A.Ü.D.T.C. Fak. Y., Ank., 1947.
- ²⁷ Yalrkaya, M. Şerafettin: "Tanrı Bu Varlığı Ne İçin Yarattı", İst. Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene: VI, Sayı: 25, s. 40-55, İst., 1933.
- ²⁸ Tevrat, Tekvin, Bab, 1.
- ²⁹ Yalrkaya; A.g.e., s.: 40.
- ³⁰ Yalrkaya; A.g.e., s. 42.
- ³¹ Duhan, 38-39.
- ³² Enbiya, 16-17.
- ³³ Hicr, 85.
- ³⁴ Nahl, 3.
- ³⁵ Ankebut, 44.
- ³⁶ Rum, 8.
- ³⁷ Sa'd, 27.
- ³⁸ Casiye, 22.
- ³⁹ Ahkaf, 3.
- ⁴⁰ Tegabün, 3.
- ⁴¹ Bkz. Topaloğlu, Dr. Bekir, Kelam İlmi-Giriş-, s. 265-271, Damla Y., İst., 1981.
- ⁴² Enbiya, 16-23.
- ⁴³ Topaloğlu'nun eseri yanında bkz.: Maturidî: Kitabü't-Tevhid, Haz. Fethullah Huleyf, Çev. H. Sudi Erdoğan, s. 197-204, İst., 1981.
- ⁴⁴ Al-i İmran, 191; İnsanın İslam açısından evrendeki konumunu inceleyen eserler hakkında bkz. Gölcük, Şerafeddin: Kur'an'da İnsanın Değeri, İst., 198.; Mutahhari, Murtaza: Kur'an'da İnsan, Çev. Abdullah Rezevi, Ank. 1984; Draz, M. Abdullah: İslam'ın İnsan'a Verdiği Değer, Çev. Nuredin Demir, İst., 1983; Faruki, İsmail R.; Bilginin İslamleştirilmesi, Çev. Fehmi Kuru, Risale Y., İst., 1985.